

بررسی راهکارهای حمایت از قهرمانان ورزشی در کشورهای منتخب: ارائه پیشنهادهایی برای ایران

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تاریخ انتشار:

۱۴۰۵/۲/۵

شماره مسلسل:

۲۱۴۲۷

مرکز پژوهش‌های
مجلس شورای اسلامی

عنوان گزارش:

بررسی راهکارهای حمایت از قهرمانان ورزشی در کشورهای منتخب: ارائه پیشنهادهایی برای ایران

نوع گزارش: طرح/لایحه □ راهبردی □ نظارتی ■ پیش‌نویس قانونی □

نام دفتر:

مطالعات فرهنگی و آموزش (گروه ورزش، میراث فرهنگی و گردشگری)

تهیه و تدوین:

جواد قاسم پور

مدیر مطالعه:

سعید شفیعا

ناظر علمی:

موسی بیات، محمدحسین قربانی (عضو هیئت علمی پژوهشگاه تربیت بدنی و علوم ورزشی)

ناظر علمی خارج از مرکز:

حسین زارعیان (عضو هیئت علمی پژوهشگاه تربیت بدنی و علوم ورزشی)

اظهار نظر کنندگان:

فاطمه تیمورا (دفتر بخش عمومی)، امیر حسین شاه‌شرقی (دفتر مطالعه سیاسی)

اظهار نظر کنندگان خارج از مرکز:

مرتضی دوستی (عضو هیئت علمی دانشگاه مازندران)، مهدی سلیمی (عضو هیئت علمی دانشگاه اصفهان)، حسین عیدی (عضو هیئت علمی دانشگاه رازی کرمانشاه)

صفحه آرا:

سیده فاطمه ابوطالبی

ویراستار ادبی:

مژگان کاظمی

واژه‌های کلیدی:

۱. گردشگری
۲. کاربری ترکیبی گردشگری
۳. کاربری ترکیبی
۴. سوداگری زمین

تاریخ شروع مطالعه:

۱۴۰۴/۰۸/۰۱

فهرست مطالب

چکیده	۶
خلاصه مدیریتی	۷
۱. مقدمه	۸
۲. تحلیل وضعیت موجود	۸
۲-۱. تحلیل وضع موجود ایران	۸
۲-۲. تسهیلات قهرمانان ورزشی در ایران	۹
۳. حمایت از قهرمانان ورزشی در کشورهای منتخب	۱۲
۳-۱. نحوه گذراندن سربازی قهرمانان ورزشی	۱۲
۳-۲. بررسی پاداش‌های مالی کشورهای مختلف به قهرمانان ورزشی	۱۵
۳-۳. سایر حمایت‌های کشورها از قهرمانان ورزشی	۱۶
۴. تحلیل تسهیلات و مشوق‌های ارائه شده به قهرمانان ورزشی: یافته‌ها و پیشنهادهای سیاستی	۱۹
۴-۱. خدمت سربازی و ادغام آن با ورزش	۱۹
۴-۲. برنامه‌های حمایتی پس از دوران قهرمانی	۲۰
۴-۳. پاداش‌های نقدی	۲۱
۵. نتیجه‌گیری و پیشنهادها	۲۲
منابع و مأخذ	۲۵

فهرست جداول

جدول ۱. رقم اعطای پاداش به ورزشکاران مدال آور المپیک ۲۰۲۴	۱۱
جدول ۲. تسهیلات کشورها در رابطه با سربازی قهرمانان ورزشی	۱۲
جدول ۳. تسهیلات کشورها در رابطه با سربازی قهرمانان ورزشی	۱۴
جدول ۴. رقم اعطای پاداش‌ها به ورزشکاران قهرمان المپیک	۱۵
جدول ۵. تسهیلات ارائه شده کشورها به ورزشکاران	۱۷

بررسی راهکارهای حمایت از قهرمانان ورزشی در کشورهای منتخب: ارائه پیشنهادهایی برای ایران

Doi: [10.22034/mrc.report.21427](https://doi.org/10.22034/mrc.report.21427)

چکیده

رشد رقابت‌های ورزشی بین‌المللی و نقش قهرمانان در ارتقای جایگاه ملی، ضرورت طراحی نظام‌های حمایتی پایدار برای ورزشکاران نخبه را دوچندان کرده است. ایران در پرداخت پاداش‌های نقدی به مدال‌آوران المپیک در سطح بالایی قرار دارد و از نظر ارزش اسمی پرداخت‌ها در زمره چند کشور نخست قرار می‌گیرد. با این حال، تمرکز نظام حمایتی بر پاداش‌های نقدی و معافیت کامل سربازی، در مقابل فقدان بسته‌های چندلایه و بلندمدت، از چالش‌های اساسی ساختار موجود است. بررسی تجارب بین‌المللی نشان می‌دهد نقطه مشترک همه کشورهای موفق، چندلایه بودن حمایت‌ها و فقدان اتکا به یک ابزار واحد است. این کشورها علاوه بر پاداش نقدی، سازوکارهایی مانند ادغام خدمت سربازی با فعالیت حرفه‌ای، استخدام در نهادهای دولتی یا نظامی، عضویت در باشگاه‌های وابسته به دولت، بیمه‌های کامل و برنامه‌های انتقال شغلی را اجرا می‌کنند. در کشورهای منتخب ایجاد شغل پایدار پس از دوران قهرمانی به‌عنوان ستون اصلی حمایت بلندمدت عمل می‌کند. در مقابل، در ایران طی سال‌های ۱۳۹۶ تا ۱۴۰۳ به‌طور میانگین سالیانه حدود ۳۱ ورزشکار در دستگاه‌های اجرایی جذب شده‌اند که عمدتاً در مشاغل غیرتخصصی به‌کار گرفته شده‌اند. همچنین تجربه‌های موفق نشان می‌دهد ترکیب تحصیل با فعالیت حرفه‌ای ورزشی و اعطای بورسیه‌های هدفمند، نقش مؤثری در کاهش ترک تحصیل و تسهیل انتقال به شغل دوم دارد. بر این اساس، اصلاح قانون سرباز قهرمان با رویکرد کسری خدمت تخصصی، طراحی الگوی جذب شغلی متناسب با تخصص ورزشی و ایجاد نظام بورسیه تحصیلی ساختاریافته، از مهم‌ترین پیشنهادهای سیاستی این پژوهش برای ارتقای کارآمدی نظام حمایت از قهرمانان در ایران است.

بیان/شرح مسئله

به‌رغم هزینه‌های زیادی که در راستای حمایت از ورزش قهرمانی در کشور انجام می‌شود، با توجه به نادرست بودن رویکردهای موجود، پیامدهای مورد انتظار حاصل نشده است. ورزش قهرمانی ایران، به‌عنوان یکی از پایه‌های کلیدی هویت ملی با تأثیرات عمیق فرهنگی و اجتماعی، نیازمند حمایت‌های هدفمند است. با بیش از ۴ میلیون ورزشکار سازمان‌یافته و هزاران عضو تیم‌های ملی، حداقل صدها قهرمان با مشکلات مالی و شغلی پس از بازنشستگی روبه‌رو هستند که به مهاجرت نخبگان، کاهش مدال‌آوری و تضعیف روحیه ملی منجر می‌شود. این در حالی است که از نظر برخی حمایت‌ها مثل ارائه تسهیلات ایران در نسبت به سایر کشورها هزینه‌های قابل توجهی صورت داده است.

نقطه‌نظرات / یافته‌های کلیدی

۱. قانون سرباز قهرمان معافیت کامل برای ۲۸۶ نفر^۱ ارائه داده است، اما در مقایسه با کشورهای موفق مانند آلمان، چین و کره جنوبی که خدمت سربازی را با ورزش حرفه‌ای ادغام کرده‌اند، این رویکرد در ایران ناپایدار و تبعیض‌آمیز است. کشورهای پیشرفته با ترکیب خدمت سربازی و ورزش، عدالت اجتماعی و شغل پایدار را برای ورزشکاران فراهم می‌کنند، درحالی‌که در ایران تنها بخش محدودی از ورزشکاران از معافیت بهره‌مند می‌شوند و اساساً حمایت‌ها به‌صورت ترکیبی و پایدار در نظر گرفته نشده است.

۲. صندوق حمایت از قهرمانان عملکرد مثبتی دارد (مستمری به ۱۳۱۸ نفر، بیمه برای ۳۰۸۳ نفر)، اما دامنه آن محدود و فاقد تمرکز بر کارآفرینی و اشتغال پایدار است. در کشورهای پیشرو، مانند آلمان و فرانسه، صندوق‌های حمایتی علاوه بر تأمین بیمه و مستمری، به حمایت از راه‌اندازی کسب‌وکار و اشتغال‌زایی برای قهرمانان بعد از دوران قهرمانی پرداخته‌اند.

۳. تنها ۶۱ درصد از افرادی که برای استخدام^۲ معرفی شده‌اند موفق به اشتغال در دستگاه‌های اجرایی شده‌اند، که این نشان‌دهنده مشکلات در فرایند جذب و محدودیت‌های موجود است. علاوه بر این، نظارت ضعیف بر تسهیلات ارائه شده به این افراد، اثربخشی این برنامه‌ها را کاهش داده است.

۴. کشورهای پیشرو مانند: ترکیه، کره جنوبی و آلمان با ارائه بسته‌های جامع شامل شغل مرتبط با ورزش، مسکن، بورسیه تحصیلی، بیمه بازنشستگی، تأمین اجتماعی مادام‌العمر و برنامه‌های انتقال شغلی، نخبگان ورزشی خود را حفظ می‌کنند. این در حالی است که ایران در این زمینه‌ها رویکرد محدودی را اتخاذ کرده است. به‌طور خاص، حمایت‌ها در ایران بیشتر بر پاداش‌های نقدی و معافیت سربازی متمرکز شده و بسته‌های حمایتی بلندمدت مانند اشتغال پایدار، بیمه‌های مادام‌العمر و برنامه‌های انتقال شغلی برای ورزشکاران بعد از دوران قهرمانی طراحی و اجرایی نشده است.

پیشنهاد راهکار تقنینی، نظارتی یا سیاستی

- اصلاح ساختار حمایت از قهرمانان با گذر از نظام معافیت کامل به نظام خدمت تخصصی مبتنی بر کسری هدفمند.
- اصلاح قانون سرباز قهرمان با رویکرد تخصصی‌سازی خدمت و جلوگیری از تبعیض ساختاری، به‌گونه‌ای که خدمت ورزشی به‌عنوان یک خدمت حرفه‌ای و نه امتیاز معافیتی تعریف شود.
- تغییر پارادایم حمایت از قهرمانان ورزشی از پرداخت‌های مقطعی به نظام حمایت چندلایه و پایدار. در این راستا، باز طراحی مأموریت صندوق حمایت از قهرمانان با تمرکز بر اشتغال پایدار، کارآفرینی، بیمه اجتماعی کامل و برنامه‌های انتقال شغلی به‌جای اتکای صرف به مستمری و کمک‌هزینه، لازم به‌نظر می‌رسد.
- استقرار نظام ملی انتقال شغلی و تحصیلی قهرمانان و ایجاد سازوکار نهادی برای پیوند میان ورزش قهرمانی، آموزش عالی و بازار کار با هدف تضمین شغل تخصصی پس از دوران قهرمانی و جلوگیری از اتلاف سرمایه انسانی ورزش.

۱. آمار معافیت تا سال ۱۴۰۳.

۲. آمار استخدام تا سال ۱۴۰۳.

۱. مقدمه

با گسترش روزافزون رقابت‌های ورزشی و اهمیت هرچه بیشتر جایگاه قهرمانان در سطوح بین‌المللی، حمایت‌های مناسب از ورزشکاران نخبه و قهرمانان به یکی از اولویت‌های اساسی در سیاستگذاری‌های ملی و جهانی تبدیل شده است. این حمایت‌ها نه تنها به دوران پس از بازنشستگی محدود نمی‌شود، بلکه در درجه اول بر دوران قهرمانی و تداوم فعالیت حرفه‌ای ورزشکاران تمرکز دارد تا با حفظ آمادگی جسمانی، روانی و مالی آنها، امکان دستیابی به موفقیت‌های پایدار را فراهم کند. در این راستا، کشورهای مختلف جهان با ایجاد سازوکارهای حمایتی ویژه برای قهرمانان ورزشی، به دنبال تقویت عملکرد فعلی و تضمین آینده شغلی، اجتماعی و اقتصادی این افراد هستند. در ایران با ۴٫۲ میلیون ورزشکار سازمان‌یافته^۱ و هزاران عضو تیم‌های ملی در رشته‌های مختلف، لزوم حمایت جامع از این افراد بیش از پیش احساس می‌شود تا از ظرفیت آنها برای ارتقای جایگاه کشور در عرصه‌های جهانی بهره‌برداری شود و از هدررفت استعدادها جلوگیری گردد [۱]. نبود این حمایت‌ها می‌تواند پیامدهای منفی متعددی را به دنبال داشته باشد؛ از جمله کاهش انگیزه و عملکرد ورزشی، افزایش آسیب‌دیدگی‌ها به دلیل کمبود امکانات پزشکی، مشکلات مالی و روانی، بازنشستگی زودهنگام و در نهایت مهاجرت نخبگان به کشورهای دیگر که به از دست رفتن سرمایه انسانی ملی و کاهش مدال‌آوری در مسابقات بین‌المللی و تضعیف روحیه ملی منجر می‌شود. در این راستا، پژوهش حاضر سعی دارد تا به تحلیل انواع تسهیلات ارائه شده و کارکرد آنها و بهره‌گیری از تجربه‌های دیگر کشورها بپردازد و راهکارهای مؤثر برای بهبود وضعیت حمایتی را تشریح کند. این تحلیل‌ها، که براساس داده‌های معتبر جهانی و تجارب کشورهای مختلف در زمینه‌های مختلف حمایتی استوار است، می‌تواند به‌عنوان مبنای تصمیم‌گیری برای سیاستگذاران و مدیران ورزش کشور قرار گیرد.

۲. تحلیل وضعیت موجود

۲-۱. تحلیل وضع موجود ایران

با توجه به اهمیت روزافزون جایگاه ورزشکاران در عرصه‌های بین‌المللی و تأثیرات مثبت حمایت‌های مناسب بر رشد و پیشرفت ورزش قهرمانی، همواره کشورها سعی کرده‌اند با وضع قوانین حمایتی، دغدغه‌های ورزشکاران را رفع کنند و تمرکز آنها را بر قهرمانی و کسب مدال بگذارند. در این راستا، تاکنون در سه قانون در ایران بر این موضوع تأکید شده و شرایط حمایت از ورزشکاران را فراهم کرده است. قوانین مذکور عبارت‌اند از: قانون سرباز قهرمان (ماده واحد مصوب ۱۳۷۶/۴/۱ مجلس شورای اسلامی با اصلاحات بعدی)، قانون اهداف، وظایف و اختیارات وزارت ورزش و جوانان (مصوب ۱۳۹۹/۶/۱۶) و برنامه هفتم پیشرفت (بند «پ» ماده (۷۸)). علاوه بر این، در حال حاضر در دو لایحه اصلاح ماده واحد سرباز قهرمان و همچنین در لایحه نظام جامع باشگاه داری نیز احکامی برای حمایت از ورزشکاران پیشنهاد شده است. در این راستا در مورخ ۱۴۰۳/۷/۱۷ لایحه اصلاح قانون سرباز قهرمان با محوریت استخدام قهرمانان پارالمپیک یا یکی از فرزندان آنها توسط دولت به مجلس ارسال شده است و این موضوع در کمیسیون اجتماعی مجلس در حال بررسی است. همچنین برخی احکام مرتبط با ساماندهی ورزش حرفه‌ای نیز حاوی احکامی در خصوص نحوه گذراندن خدمت سربازی برخی ورزشکاران هستند، لیکن این احکام عمدتاً ناظر بر ورزشکاران شاغل در باشگاه‌های حرفه‌ای

بوده و ارتباط مستقیم با نظام حمایتی قهرمانان مدال آور ندارند. در ادامه به شرح قوانین مذکور پرداخته شده است:

۱. قانون سرباز قهرمان (ماده واحد مصوب ۱۳۷۶/۴/۱ مجلس شورای اسلامی با اصلاحات و الحاقات بعدی)

این قانون سه مسیر مشخص برای مضمولان نخبه ورزشی پیش بینی کرده است:

- **گذراندن خدمت در تیم های ملی و باشگاهی:**^۱ ورزشکاران تیم های ملی و اعضای باشگاه های لیگ برتر می توانند پس از دوره آموزش نظامی، باقی خدمت را در همان تیم یا باشگاه سپری کنند.
- **معافیت کامل از خدمت مطابق تبصره «۴» (الحاقی سال ۱۳۸۵ و اصلاح شده در سال های بعد) شامل:** قهرمانان اول تا سوم المپیک، قهرمانان اول و دوم جهان، نفرات اول آسیایی (در رشته های المپیک)، نفرات اول تا سوم جام جهانی فوتبال/ بسکتبال/والیبال و همچنین یکی از فرزندان قهرمانان پارالمپیک جهانی.
- **تسهیلات استخدامی (تبصره «۵»):** امکان استخدام پیمانی مدال آوران دوم و سوم آسیایی و جهانی در دستگاه های اجرایی [۶].

۲. قانون اهداف، وظایف و اختیارات وزارت ورزش و جوانان (مصوب ۱۳۹۹/۶/۱۶)

- **جزء «۷» بند «ب» ماده (۴):** وزارت ورزش و جوانان مکلف است از محل اعتبارات سنواتی، هزینه برگزاری مسابقات، اعزامها و اعطای جوایز و کمک به قهرمانان و فدراسیون ها را تأمین کند (منبع اصلی پرداخت پاداش های المپیک و آسیایی).
- **ماده (۶):** صندوق حمایت از قهرمانان و پیشکسوتان ورزش کشور به عنوان نهاد عمومی غیردولتی تأسیس شده و وظیفه تکریم و حمایت مالی از قهرمانان و پیشکسوتان غیرشاغل و فاقد درآمد مستمر (المپیک، پارالمپیک، جهانی، آسیایی و ملی) را بر عهده دارد [۸].

۳. برنامه هفتم پیشرفت (بند «پ» ماده (۷۸))

- صندوق حمایت از قهرمانان و پیشکسوتان ورزش کشور به عنوان متولی بیمه اجتماعی ورزشکاران و قهرمانان مکلف است از محل منابع در اختیار و درآمدهای شرکت های تابعه این صندوق نسبت به پرداخت حق بیمه اجتماعی افراد فوق تا زمان بازنشستگی با رعایت بند «خ» ماده (۲۸) این قانون، اقدام کند.
- اهمیت عملی: این حکم برای نخستین بار، پرداخت مستمر و مادام العمر حق بیمه تأمین اجتماعی را برای قهرمانان واجد شرایط الزامی کرده است. به این معنا که از تاریخ تصویب قانون، تا سن بازنشستگی (۶۰ تا ۶۵ سالگی)، حق بیمه هر ماه به طور منظم پرداخت می شود تا قهرمانان در نهایت از حقوق بازنشستگی کامل بهره مند گردند [۷].

۲-۲. تسهیلات قهرمانان ورزشی در ایران

در ابتدا، آمار و اطلاعات مربوط به تسهیلات خاصی که به قهرمانان ورزشی در ایران ارائه می شود، شامل معافیت های سربازی، تسهیلات استخدامی و پاداش های مالی، بررسی می شود. سپس، چگونگی اجرای این حمایت ها و تسهیلات و میزان تأثیر آنها بر وضعیت اجتماعی و شغلی ورزشکاران پس از پایان دوران حرفه ای شان تحلیل می شود. هدف از این تحلیل، تنها شفاف سازی نقاط قوت و ضعف موجود نبوده، بلکه ارائه راهکارهایی مبتنی بر تجارب کشورهای پیشرفته در حمایت از ورزشکاران نخبه است. بدین ترتیب، تلاش شده تا مسیرهای بهینه برای بهبود وضعیت حمایتی از قهرمانان ورزشی کشور شناسایی و سیاستگذاران را در اتخاذ تصمیم های مؤثر و کارآمد یاری دهد [۹].

۲-۲-۱. آمار معرفی شدگان به ستاد کل نیروهای مسلح و تعداد نفرات دریافت کننده تسهیلات استخدام

در ایران، مهم ترین تسهیلات ارائه شده به قهرمانان ورزشی، در قالب قانون سرباز قهرمان (مصوب سال ۱۳۷۶ و اصلاحات بعدی)

۱. مطابق ماده واحد و تبصره «۱».

و تبصره‌های الحاقی آن ارائه می‌شود. این قانون دو ابزار اصلی را برای حمایت از قهرمانان پیش‌بینی کرده است: الف) تسهیل در خدمت و وظیفه عمومی و معافیت کامل (تبصره «۴»);

ب) استخدام پیمانی در دستگاه‌های اجرایی (تبصره «۵»).

■ از سال ۱۳۹۶ تا پایان سال ۱۴۰۳، تعداد ۲۸۶ نفر (شامل ۸ فرزند قهرمانان پارالمپیک و ۲۷۸ قهرمان دیگر) براساس قانون سرباز قهرمان از خدمت و وظیفه عمومی معاف شده‌اند. این امکان، به‌ویژه برای ورزشکارانی که همچنان در وضعیت فعالیت حرفه‌ای و حضور در اردوها و مسابقات قرار دارند، از ارکان اصلی استمرار فعالیت ورزشی محسوب می‌شود و نقش مهمی در حفظ انگیزه و تمرکز قهرمانان بر مسیر قهرمانی ایفا می‌کند [۴].

■ تعداد ورزشکارانی که تاکنون از سوی وزارت ورزش و جوانان جهت استخدام به دستگاه‌های اجرایی معرفی شده‌اند برابر با ۴۱۰ نفر بوده است، اما تنها ۲۵۰ نفر (۶۱ درصد) استخدام شده‌اند. این آمار اجرای نسبی این امکان را نشان می‌دهد، اما ۳۹ درصد از معرفی شدگان به دلیل محدودیت‌های بودجه‌ای، تداخل با قوانین استخدامی معلولان (ماده (۱۱) قانون حمایت از حقوق معلولان مصوب سال ۱۳۹۶) و فرایندهای اداری موفق به استخدام نشده‌اند [۵].

درصد فوق قابل توجه است و در مجموع، این قانون تا حدودی به حل مسئله سربازی و اشتغال که دو دغدغه اصلی ورزشکاران جوان ایرانی هستند، کمک کرده است.

۲-۲-۲. صندوق پیشکسوتان

صندوق پیشکسوتان ورزش در ایران یک نهاد عمومی غیردولتی است که در تاریخ ۱۳۸۳/۵/۱۲ برای حمایت از قهرمانان و پیشکسوتان ورزش، به‌ویژه آنهایی که دیگر در عرصه‌های ورزشی فعالیت نمی‌کنند یا درآمد ثابت و مستمری ندارند، تأسیس شده است. این صندوق به‌طور خاص برای افرادی که در مسابقات ملی و بین‌المللی از جمله المپیک، پارالمپیک، بازی‌های آسیایی و مسابقات جهانی موفق به کسب مدال شده‌اند، تأسیس شده و از آنها حمایت می‌کند.^۱ مطابق با گزارش صندوق پیشکسوتان ورزش در سال ۱۴۰۴ عملکرد این سازمان شامل ارائه خدمات زیر بوده است:

۱. پرداخت مستمری به ۱۳۱۸ نفر ماهیانه به مبلغ ناخالص ۲۹.۸۹۷.۳۱۴.۱۴۰ ریال شایان ذکر است که برای هر نفر رقم اعطای پاداش از دو میلیون تا شش میلیون متغیر است و این مبلغ بسته به نوع مدال، برای مدال طلای المپیک و بازی‌های آسیایی نیز متفاوت است.

۲. ارائه خدمات رایگان بیمه درمان تکمیلی عمر و حوادث برای اعضای گروه‌های ۱ تا ۳ و همسران ایشان و نفرت واجد شرایط سایر گروه‌ها و همچنین تخفیف حق بیمه برای دیگر اعضا جمعاً ۳۰۸۳ نفر.

۳. در سال ۱۴۰۳ و ۶ ماهه ۱۴۰۴ مبلغی قریب به ۱۰۰ میلیارد ریال تسهیلات قرض‌الحسنه بانکی به متقاضیان عضو صندوق پرداخت شده است.

۴. میزان کمک‌های بلاعوض به اعضای مشمول طی بازه زمانی سال ۱۴۰۳ و ۶ ماهه ۱۴۰۴ مبلغ ۲۷ میلیارد ریال است. با وجود خدمات و تسهیلات ارائه شده، بررسی عملکرد صندوق نشان می‌دهد بخش عمده حمایت‌ها به پرداخت مستمری، کمک‌های بلاعوض و پوشش بیمه‌ای اختصاص یافته است و سهم برنامه‌های مرتبط با اشتغال پایدار و ایجاد درآمد مستقل برای قهرمانان محدود بوده است. ساختار فعلی صندوق بیشتر بر جبران مشکلات معیشتی متمرکز است و کمتر به ایجاد فرصت‌های شغلی مرتبط با ورزش، آموزش مهارت‌های مدیریتی و حرفه‌ای، یا حمایت از راه‌اندازی کسب‌وکارهای ورزشی پرداخته است. در نتیجه، اگرچه صندوق در کاهش بخشی از مشکلات مالی قهرمانان مؤثر بوده، اما در زمینه فراهم‌سازی مسیر شغلی پایدار و استقلال اقتصادی بلندمدت برای آنان نقش گسترده‌ای ایفا نکرده است.

1. <https://irna.ir/x3KSs2>

۲-۲-۳. رقم اعطای پاداش‌های مالی به قهرمانان ورزشی

در چارچوب سیاست‌های تشویقی ایران برای حمایت مستمر از ورزش قهرمانی و قدردانی از تلاش ورزشکاران، پاداش‌های مالی مدال‌آوران بازی‌های المپیک ۲۰۲۴ پاریس از سوی سه نهاد اصلی پرداخت می‌شود. در جدول زیر، میزان دقیق پاداش‌های مصوب وزارت ورزش و جوانان، کمیته ملی المپیک و فدراسیون‌های مرتبط (با مثال فدراسیون کشتی به‌عنوان یکی از موفق‌ترین رشته‌ها) به تفکیک آورده شده است.

جدول ۱. رقم اعطای پاداش به ورزشکاران مدال‌آور المپیک ۲۰۲۴ [۱۰]

ردیف	دستگاه ذی‌ربط	طلا	نقره	برنز
۱	وزارت ورزش و جوانان	مدال طلا ۸ میلیارد تومان	۴ میلیارد تومان	۲ میلیارد تومان
۲	کمیته ملی المپیک	مدال طلا ۱۰ میلیارد تومان	۴ میلیارد تومان	۲ میلیارد تومان
۳	فدراسیون‌ها (کشتی)	۶ میلیارد و ۲۰۰ میلیون	۱ میلیارد و ۳۶۰ میلیون	۶۸۰ میلیون

کاروان ورزشی ایران در بازی‌های المپیک تابستانی ۲۰۲۴ پاریس (از ۵ تا ۲۱ مرداد ۱۴۰۳) با حضور ۴۱ ورزشکار، عملکرد قابل توجهی داشت و در مجموع ۱۲ مدال کسب کرد. این دستاورد شامل ۳ مدال طلا، ۶ مدال نقره و ۳ مدال برنز می‌شود. این نتیجه، ایران را در رتبه ۲۱ جدول مدال‌ها قرار داد و در جایگاه بهترین عملکرد تاریخی کاروان ایران پس از المپیک ۲۰۱۲ لندن (۱۳ مدال) بود. بیشتر مدال‌ها در رشته‌های کشتی (۷ مدال) و تکواندو (۴ مدال) به دست آمد.

۲-۲-۴. تسهیلات تحصیلی قهرمانان در ایران

براساس مصوبه وزارت علوم، تحقیقات و فناوری،^۱ قهرمانان و ورزشکاران حائز رتبه‌های اول تا سوم در رویدادهای معتبر بین‌المللی مانند بازی‌های المپیک، آسیایی، مسابقات جهانی، قهرمانی آسیا، یونیورسیاد جهانی دانشجویان، قهرمانی دانشجویان جهان، مسابقات ارتش‌های جهان^۲ و قهرمانی دانش‌آموزی جهان، از تسهیلات ویژه تحصیلی بهره‌مند می‌شوند. این تسهیلات شامل پذیرش بدون کنکور در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی وابسته به وزارت علوم و وزارت بهداشت است، به شرط معرفی رسمی از سوی مراجعی مانند دفتر امور مشترک فدراسیون‌های ورزشی وزارت ورزش و جوانان، فدراسیون ورزش‌های دانشگاهی یا اداره کل تربیت بدنی وزارت دفاع. قهرمانان المپیک می‌توانند تا مقطع کارشناسی ارشد رشته تربیت بدنی یا علوم ورزشی ادامه تحصیل دهند، درحالی‌که برای سایر مسابقات، پذیرش در مقاطع کارشناسی و کارشناسی ارشد در رشته‌های مرتبط مانند علوم ورزشی، مربی‌گری و مدیریت ورزشی امکان‌پذیر است؛ این سیاست با هدف حمایت از نخبگان ورزشی و ترغیب به ارتقای تحصیلی هم‌زمان با فعالیت حرفه‌ای تدوین شده و دانشگاه‌ها موظف به رعایت مقررات آموزشی وزارتخانه هستند.^۲

این تسهیلات در حال حاضر به مرحله اجرا درآمده‌اند و برخی ورزشکاران مدال‌آور المپیک، آسیایی و جهانی از این امکان برای ادامه تحصیل استفاده کرده‌اند. گزارش‌ها نشان می‌دهند که دانشگاه‌هایی مانند دانشگاه شهید بهشتی، دانشگاه تهران پذیرش بدون کنکور قهرمانان ورزشی را عملی کرده‌اند. باین‌حال، انتشار منظم و نظام‌مند آمار تجمیعی بهره‌مندان از این تسهیلات می‌تواند به ارزیابی دقیق‌تر و اثربخشی این سیاست کمک کند.

۱. مصوب هیئت‌وزیران در سال ۱۳۷۶ و به‌روزرسانی شده از طریق آیین‌نامه اجرایی ورود قهرمانان ورزشی به دانشگاه‌ها.

۲. Cism.

۳. <https://www.unp.ir/news/university/sports/36999>

۳. حمایت از قهرمانان ورزشی در کشورهای منتخب

برای دستیابی به تحلیل تطبیقی دقیق و کاربردی، حمایت‌ها و تسهیلات ارائه‌شده به قهرمانان ورزشی در دو دسته کشور بررسی شده است: دسته اول شامل کشورهای موفق در عرصه ورزش و نظام توسعه یافته و کشورهایی که به موضوع خدمت وظیفه عمومی به شکل مطلوبی پرداخته‌اند. (شاخص سرآمدی: تعداد مدال طلا و تعداد کل مدال در المپیک پاریس ۲۰۲۴ و رتبه تاریخی در المپیک‌ها) شامل آلمان (۱۲ طلا، ۳۳ مدال کل)، فرانسه (۱۶ طلا، ۶۴ مدال کل)، فنلاند، اسپانیا و سوئیس که سیستم‌های حمایتی پیشرفته‌ای دارند و اغلب خدمت وظیفه عمومی را به فرصت تمرینی تبدیل کرده‌اند؛ دسته دوم شامل کشورهایی با جمعیت نزدیک به ایران، برخی همسایگان، سطح توسعه اقتصادی و چالش‌های مشابه، برخوردار از نظام خدمت وظیفه عمومی و عملکرد قابل مقایسه در المپیک پاریس ۲۰۲۴ است؛ از جمله کره جنوبی، روسیه و ترکیه که از نظر ساختار حکمرانی ورزش و نقش متمرکز دولت شباهت‌هایی با ایران دارند. ایران از نظر جمعیتی بیشترین نزدیکی را با ترکیه و کره جنوبی دارد. این گزینش زمینه یک مقایسه واقع‌بینانه را فراهم می‌کند تا ضمن بهره‌گیری از تجربیات موفق این کشورها، راهکارهای متناسب با شرایط بومی برای ورزشکاران کشور تدوین شود.

۳-۱. نحوه گذراندن سربازی قهرمانان ورزشی

۳-۱-۱. نحوه گذراندن سربازی قهرمانان ورزشی در کشورهای آلمان، فرانسه، فنلاند، یونان، اسپانیا، سوئیس، یونان در میان کشورهایی که خدمت سربازی دارند، رویکرد غالب، ادغام خدمت سربازی با فعالیت ورزشی است تا ضمن انجام وظیفه قانونی، آمادگی حرفه‌ای ورزشکار نیز حفظ شود. این رویکرد در مقایسه با معافیت کامل، هم از نظر اجتماعی عادلانه‌تر تلقی می‌شود و هم زمینه تداوم حرفه‌ای ورزش را فراهم می‌کند.

جدول ۲. تسهیلات کشورها در رابطه با سربازی قهرمانان ورزشی [۱۱]

کشور	دامنه شمولیت	وضعیت قهرمانان ورزشی	نحوه گذراندن
آلمان	شامل: ورزشکارانی در سطح ملی یا بین‌المللی	قهرمانان ورزشی در گروه‌های ویژه ارتش آلمان ^۱ خدمت می‌کنند و خدمات ویژه شامل حقوق ثابت، بیمه کامل، امکانات تمرینی پیشرفته و تمرکز بر ورزش حرفه‌ای ارائه می‌شود.	در تیم‌های نظامی یا تعویق خدمت
فرانسه	شامل: ورزشکارانی که در مسابقات بین‌المللی (المپیک، قهرمانی جهان) مدال کسب می‌کنند.	قهرمانان ورزشی به صورت قراردادی استخدام می‌شوند و برنامه و تسهیلات ویژه برای ادامه ورزش حرفه‌ای شامل حقوق ثابت، بیمه کامل، امکانات پیشرفته، تمرکز انحصاری بر تمرین و مسابقات، حمایت در آسیب‌دیدگی و مسیر انتقال شغلی ارائه می‌شود.	یا در تیم نظامی یا در پست‌های دولتی ورزشکاران در مرکز ملی ورزش‌های دفاعی ^۲ تحت نظارت کمیسیونر ورزش‌های نظامی ^۳ قرار دارند.

1. Sportfördergruppen
2. CNSD

۳. مسئول یا مقام ارشد اداری ناظر بر برنامه‌های ورزشی نیروهای مسلح.

کشور	دامنه شمولیت	وضعیت قهرمانان ورزشی	نحوه گذراندن
فنلاند	هیچ معافیت قانونی بر اساس مدال و مسابقات وجود ندارد.	قهرمانان ورزشی می‌توانند به صورت داوطلبانه برای گذراندن خدمت در واحد ویژه ورزشی نیروهای دفاعی درخواست دهند. در صورت پذیرش، خدمت آنان در مدرسه ورزشی نیروهای دفاعی ^۱ با امکان ادامه تمرین حرفه‌ای انجام می‌شود و در صورت عدم پذیرش، خدمت عادی را طی می‌کنند.	برنامه روزانه طوری طراحی شده که امکان تمرین داشته باشند. (مربی و امکانات در یگان‌ها مستقرند).
یونان	ورزشکارانی که در مسابقات بین‌المللی مدال می‌آورند (مثل المپیک یا مسابقات قهرمانی جهان).	قهرمانان ورزشی می‌توانند خدمت خود را به تعویق اندازند یا در پست‌های دولتی مشغول به کار شوند.	خدمت سربازی خود را به تعویق یا در پست‌های مشاوره‌ای در وزارت ورزش یا نهادهای دولتی مشغول به کار شوند.
اسپانیا	ورزشکارانی که در مسابقات بین‌المللی (المپیک، قهرمانی جهان) مدال کسب می‌کنند.	معافیت یا تأخیر در خدمت یا جایگزین خدمت	ورزشکارانی که مدال بین‌المللی کسب کرده‌اند معاف ولی قهرمانان ورزشی در سطح ملی از تسهیلات جایگزین خدمت استفاده می‌کنند. ورزشکاران نخبه به ویژه برای کسانی که مدال‌های بین‌المللی می‌آورند و ممکن است از معافیت یا تأخیر در خدمت سربازی بهره‌مند شوند.
سوئیس	معافیت کامل صرفاً به خاطر مدال وجود ندارد؛ تمرکز روی حمایت و هم‌زمان نگهداشتن خدمت است.	۱۸ هفته آموزشی و ادامه خدمت در قالب تکرار دوره‌ها و حتی استخدام موقت به‌عنوان سرباز ورزشکار.	خدمت را انجام می‌دهند؛ اما ساختار آن طوری طراحی شده که لطمه‌ای به تمرین و مسابقه وارد نشود.

بررسی ۶ کشور اروپایی دارای خدمت اجباری (آلمان، فرانسه، فنلاند، یونان، اسپانیا و سوئیس) نشان می‌دهد معافیت کامل از خدمت سربازی فقط در یک کشور (اسپانیا) و آن هم تنها برای ورزشکارانی که مدال المپیک یا قهرمانی جهان کسب کرده‌اند، وجود دارد. تعویق خدمت سربازی به‌طور صریح در دو کشور یونان (ورزشکاران نخبه می‌توانند خدمت را به تعویق بیندازند یا در پست‌های مشاوره‌ای در وزارت ورزش مشغول شوند) و اسپانیا (برای مدال‌آوران بین‌المللی، علاوه بر معافیت، امکان تأخیر در اعزام به خدمت نیز وجود دارد) اعمال می‌شود. جایگزینی خدمت یا خدمت ورزش محور (بدون معافیت کامل) در پنج کشور دیگر رایج است:

۱. آلمان: گذراندن خدمت در تیم‌های ورزشی نظامی با امکانات کامل تمرینی،
 ۲. فرانسه: خدمت در مرکز ملی ورزش‌های دفاعی با برنامه ویژه،
 ۳. فنلاند: خدمت در مدرسه ورزشی نیروهای دفاعی با برنامه روزانه تمرینی،
 ۴. سوئیس: خدمت عادی ولی با ساختار انعطاف‌پذیر (۱۸ هفته آموزش، ادامه خدمت به صورت تکراری و امکان استخدام موقت به‌عنوان سرباز ورزشکار)،
 ۵. یونان: علاوه بر وجود امکان تعویق خدمت سربازی، امکان جایگزینی خدمت با پست‌های دولتی.
- بنابراین در این ۶ کشور، تنها اسپانیا معافیت کامل را به صورت محدود اعمال می‌کند و پنج کشور دیگر (آلمان، فرانسه، فنلاند، سوئیس و تا حدی یونان) به جای معافیت، خدمت را به فرصتی برای ادامه حرفه‌ای ورزش تبدیل کرده‌اند.

۱-۳. نحوه گذراندن سربازی قهرمانان ورزشی در کشورهای (آسیایی و همسایه ایران)

در میان کشورهای آسیایی و همسایه ایران که خدمت سربازی اجباری دارند (مانند چین، روسیه، کره جنوبی، ترکیه، سنگاپور و

1. Finnish Defence Forces Sports School

امارات متحده عربی)، رویکرد غالب، ادغام خدمت سربازی با فعالیت حرفه‌ای ورزشی است تا ضمن انجام وظیفه ملی، آمادگی و تداوم مسیر قهرمانی ورزشکاران نخبه حفظ شود. این کشورها به‌جای معافیت کامل گسترده، از سازوکارهایی مانند عضویت در واحدهای ورزشی نظامی (چین و روسیه)، خدمت جایگزین یا کوتاه‌شده با تمرکز بر ورزش (کره جنوبی)، تعویق موقت (ترکیه و سنگاپور) و برنامه‌های ویژه ادغام تمرین با خدمت (امارات) استفاده می‌کنند. این مدل‌ها نه‌تنها عدالت اجتماعی را تقویت می‌کنند، بلکه فرصت شغلی، حقوق و سابقه بیمه را برای ورزشکاران فراهم می‌آورند. جدول زیر وضعیت تسهیلات ارائه‌شده به ورزشکاران نخبه در این کشورها را به تفکیک نشان می‌دهد.

جدول ۳. تسهیلات کشورها در رابطه با سربازی قهرمانان ورزشی [۱۲] [۱۳]

کشور	دامنه شمولیت	وضعیت ورزشکاران	نحوه گذران
چین	به دلیل تعداد زیاد داوطلبان، فقط بخشی از واجدان شرایط به خدمت فراخوان می‌شوند	خدمت تلفیقی با عضویت در سازمان‌های نظامی	قهرمانان به صورت رسمی در چارچوب نیروهای مسلح فعالیت می‌کنند و خدمت‌شان همان ورزش حرفه‌ای است. ورزشکاران نخبه از دوران نوجوانی در مدارس و تیم‌های ورزشی نظامی یا دولتی آموزش می‌بینند؛ بسیاری از آنان عضو رسمی ارتش ^۱ هستند.
کره جنوبی	شامل: مدال المپیک هر رنگ، مدال طلای بازی‌های آسیایی	فقط ۴ هفته آموزش نظامی و فعالیت مرتبط با ورزش	حدود ۵-۴ هفته آموزش نظامی پایه و ۳۴ ماه فعالیت مرتبط با ورزش (در تیم ملی، باشگاه‌های حرفه‌ای یا ارگان‌های نظامی).
ترکیه	ورزشکارانی که در رقابت‌های بین‌المللی مدال کسب کرده باشند فقط می‌توانند خدمت را به تعویق ببیند از نند.	تعویق خدمت	ورزشکاران می‌توانند اعزام به خدمت را تا یک سال پس از کسب مدال یا تا سن ۳۵ سالگی به تعویق ببیند از نند؛ پس از آن، خدمت به صورت عادی انجام می‌شود.
سنگاپور	برای ورزشکارانی که احتمال گرفتن مدال در المپیک دارند	تعویق خدمت و بخشی از دوره در قالب تمرین یا رقابت ورزشی	هیچ معافیت دائم خودکار به خاطر مدال وجود ندارد برای ورزشکاران نخبه که احتمال مدال آنها بالاست در رویدادهایی مثل المپیک تعویق در خدمت می‌دهند ولی بعد المپیک باید کل خدمت را بگذرانند. ورزشکاران نخبه می‌توانند ابتدا آموزش نظامی پایه را انجام دهند، سپس وارد برنامه ورزشی شوند و بخشی از دوره خدمت را در قالب تمرین/رقابت بگذرانند.
روسیه	کلیه ورزشکاران نخبه	در باشگاه‌های ارتش ^۲ فعالیت می‌کنند؛ سرباز رسمی هستند اما فقط تمرین می‌کنند.	ورزشکاران در قالب این یگان‌ها خدمت می‌کنند و هم‌زمان تمرین و مسابقه می‌دهند. ورزشکار به‌عنوان پرسنل نظامی یا مرتبط ثبت می‌شود؛ خدمتشان را در قالب حضور در این باشگاه‌های نظامی می‌گذرانند. عملاً تمرین و مسابقه - بخشی از خدمت است.
امارات	ورزشکاران نخبه عضو تیم‌های ملی یا لیگ‌های حرفه‌ای	خدمت با برنامه ورزشی	ورزشکاران به‌جای تعلیق تمرینات، خدمت را هم‌زمان با تمرین حرفه‌ای و مسابقات می‌گذرانند. محل خدمت آنها در مراکز ورزشی وابسته به ارتش یا وزارت ورزش تنظیم می‌شود. تمرین، اردو و شرکت در مسابقات بین‌المللی بخشی از وظایف رسمی خدمت تلقی می‌شود. تحت نظارت کمیته‌ای مشترک از وزارت دفاع و ورزش فعالیت دارند و پس از پایان خدمت، مدارک رسمی اتمام خدمت دریافت می‌کنند.

1. PLA Sports Units
2. CSKA

۳-۱-۳. تسهیلات کشورها در رابطه با سربازی قهرمانان ورزشی

به طور کلی می‌توان گفت، در میان کشورهای آسیایی و همسایه ایران که خدمت سربازی اجباری دارند، رویکرد غالب، تبدیل خدمت سربازی به فرصتی برای ادامه حرفه‌ای ورزش است. این کشورها به‌جای معافیت کامل (که تقریباً وجود ندارد)، از سه سازوکار اصلی استفاده می‌کنند. ادغام کامل خدمت با ورزش حرفه‌ای: (چین، روسیه و امارات)، خدمت جایگزین ورزشی با آموزش کوتاه نظامی: (کره جنوبی) و تعویق موقت خدمت: (ترکیه و سنگاپور) استفاده می‌کنند.

۳-۲. بررسی پاداش‌های مالی کشورهای مختلف به قهرمانان ورزشی

پاداش‌های مالی یکی از مؤثرترین مشوق‌های ورزشکاران نخبه در عرصه جهانی به شمار می‌آیند. این پاداش‌ها نه تنها انگیزه‌ای قوی برای دستیابی به افتخارات بین‌المللی فراهم می‌کنند، بلکه در ایجاد امنیت مالی و حمایت از مسیر شغلی و اجتماعی ورزشکاران پس از پایان دوران حرفه‌ای‌شان نقش حیاتی ایفا می‌کنند. کشورهای مختلف، بر پایه ظرفیت‌های بودجه‌ای، سیاست‌های حمایتی و اهداف راهبردی خود، میزان پاداش نقدی به مدال‌آوران المپیک و مسابقات جهانی را تعیین می‌کنند؛ برخی با ارائه مبالغ قابل توجه، به دنبال ارتقای سریع جایگاه جهانی، حفظ نخبگان و تقویت هویت ملی هستند. در این بخش، با بررسی تطبیقی میزان پاداش‌های نقدی در کشورهای منتخب، جایگاه ایران در مقایسه با قدرت‌های برتر ورزشی جهان ارزیابی و روشن خواهد شد.

جدول ۴. رقم اعطای پاداش‌ها به ورزشکاران قهرمان المپیک [۱۴]

ردیف	کشور	طلا (دلار)	نقره (دلار)	برنز (دلار)
۱	سنگاپور	۷۴۵,۳۰۰	۳۷۲,۵۰۰	۱۸۶,۲۵۰
۲	ترکیه	۵۳۱,۶۰۰	۳۱۳,۲۰۰	۱۵۷,۶۰۰
۳	ایران	۴۰۳,۳۳۳	۱۵۶,۰۰۰	۷۸,۰۰۰
۴	فرانسه	۸۶,۶۷۰	۴۳,۰۰۰	۲۲,۰۰۰
۵	روسیه	۶۱,۰۰۰	۳۸,۰۰۰	۲۶,۰۰۰
۶	کره جنوبی	۴۶,۰۰۰	۲۵,۵۵۰	۱۸,۲۵۰
۷	سوئیس	۴۴,۲۰۰	۳۳,۱۰۰	۲۲,۱۰۰
۸	آمریکا	۳۷,۵۰۰	۲۲,۵۰۰	۱۵,۰۰۰
۹	آلمان	۱۳,۴۰۰	۱۰,۰۵۰	۶,۷۰۰
۱۰	چین	۱۸,۲۵۰	۱۰,۹۵۰	۷,۳۰۰
۱۱	کانادا	۱۸,۲۵۰	۱۰,۹۵۰	۷,۳۰۰
۱۲	استرالیا	۱۳,۴۰۰	۱۰,۰۵۰	۶,۷۰۰

کشورهایی که پاداش‌های نقدی بالایی پرداخت می‌کنند (مانند سنگاپور و ترکیه) معمولاً سابقه مدال‌آوری محدودتری دارند و از مبالغ بالا به‌عنوان ابزار سیاستی برای ارتقای سریع جایگاه بین‌المللی و ایجاد انگیزه مالی مستقیم استفاده می‌کنند. در مقابل، کشورهایی که پاداش کم یا متوسط می‌پردازند (مانند چین، روسیه، کره جنوبی، کانادا و سوئیس) حمایت از ورزشکاران را صرفاً به پرداخت‌های نقدی مقطعی محدود نکرده‌اند و از راهکارهای دیگری بهره می‌برند. در برخی از کشورها مانند آمریکا، آلمان و استرالیا، وجود نظام ورزشی حرفه‌ای و دانشگاهی گسترده موجب شده بخش قابل توجهی از درآمد ورزشکاران از طریق حقوق ثابت،

بورسیه‌های تحصیلی و حمایت‌های مالی بخش خصوصی تأمین شود؛ از این رو، پاداش‌های نقدی در این کشورها نقش تکمیلی دارد، نه ابزار اصلی حمایت. برخی دیگر مانند چین و روسیه، حقوق ماهیانه ثابت، امکانات تمرینی دولتی و بیمه مادام‌العمر و بلندمدت (بازنشستگی و تأمین اجتماعی) ارائه می‌دهند تا مدال‌آوری را به صورت مداوم و در حجم بالا تضمین کنند. میزان پاداش معمولاً براساس چند عامل تعیین می‌شود: سطح مدال (طلا بیشترین)، بودجه کمیته المپیک، سابقه مدال‌آوری کشور و کمبود استعداد. کشورهایی که ورزشکاران آن سابقه مدال‌آوری کمی دارند، پاداش بیشتری می‌دهند تا در جایگاه جهانی صاحب رتبه شوند اما قدرت‌های بزرگ ورزشی بیشتر روی حمایت‌های غیرنقدی و بلندمدت سرمایه‌گذاری می‌کنند. ایران در این میان، شبیه سنگاپور و ترکیه عمل کرده است: با پرداخت پاداش‌های نقدی بالا (رتبه سوم)، انگیزه مالی قوی در ورزشکاران ایجاد کرده و سعی دارد کمبود نظام حمایتی همه جانبه حمایت از ورزشکاران خود را جبران کند. در ایران، پاداش‌ها یک‌بار مصرف با حمایت‌های ساختاری بلندمدت ترکیب نشده‌اند؛ در نتیجه، ورزشکاران پس از پایان دوران قهرمانی اغلب با مشکلات مالی و شغلی روبه‌رو می‌شوند و نظام ورزشی نمی‌تواند نخبگان را به‌طور کامل پوشش دهد.

۳-۳. سایر حمایت‌های کشورهای قهرمانان ورزشی

بسیاری از کشورها برای به حداکثر رساندن بهره‌وری ورزشکاران و تضمین آینده شغلی و اجتماعی آنها، تنها به پرداخت پاداش‌های مالی بسنده نمی‌کنند. این کشورها با ارائه بسته‌های حمایتی جامع، تلاش دارند تا ورزشکاران را در دوران حرفه‌ای خود به بهترین شکل ممکن حمایت کرده و پس از پایان دوران قهرمانی، مسیر موفق‌تری برای انتقال به زندگی پس از ورزش فراهم کنند [۱۳]. در این بخش، به بررسی این حمایت‌ها پرداخته شده تا نشان داده شود که چگونه کشورها با ارائه چنین امکاناتی به ورزشکاران نخبه خود، نقش حمایتی و پیشگیرانه‌ای در برابر چالش‌های دوران قهرمانی و پس از قهرمانی ایفا می‌کنند. جدول زیر به صورت خلاصه مهم‌ترین تسهیلات غیرنقدی و بلندمدت ارائه شده توسط ۱۱ کشور (آلمان، فرانسه، ترکیه، کره جنوبی، سنگاپور، آمریکا، استرالیا، روسیه، چین، ژاپن و اسپانیا) را نشان می‌دهد. این تسهیلات در پنج حوزه اصلی طبقه‌بندی شده‌اند که عبارت‌اند از: شغل پایدار، حمایت تحصیلی، مزایای مادی (مسکن/خودرو)، بیمه و خدمات درمانی و برنامه انتقال شغلی پس از بازنشستگی (مجموعه‌ای از حمایت‌های سازمان‌یافته شامل آموزش مهارت، مشاوره شغلی و کمک به اکتساب اشتغال پایدار) برای انتقال ورزشکاران نخبه از دوران قهرمانی به زندگی شغلی جدید است.

جدول ۵. تسهیلات ارائه شده کشورها به ورزشکاران [۱۵]

ردیف	کشور	تسهیلات	توضیح
۱	آلمان	شغل	ورزشکاران نخبه می‌توانند با عنوان سرباز ورزشی در ارتش فدرال آلمان ^۱ استخدام شوند
		حمایت‌های اضافی	بیمه کامل پزشکی، دسترسی به مراکز تمرینی، برنامه مشاوره شغلی برای آماده‌سازی زندگی پس از ورزش حرفه‌ای
۲	فرانسه	شغل	استخدام در نهادهای دولتی، اولویت برای قهرمانان در نقش‌های مرتبط (وزارت ورزش، مربی، کارشناس)
		حمایت پزشکی و بیمه	بیمه کامل ورزشی، درمان رایگان آسیب‌ها، فیزیوتراپی، مرکز پزشکی تخصصی ^۲ با ۱۲ تخصص (تغذیه، روانشناسی) به صورت قرار دادی ۲ تا ۱۰ سال
		کمک هزینه تحصیل	بورسیه تحصیلی، حمایت برای ادامه تحصیل در مدرسه یا دانشگاه، امکان غیبت ورزشی بدون عقب افتادگی تحصیلی
		حمایت از ورزشکاران بازنشسته	برنامه انتقال شغلی، دوره‌های مربیگری، استخدام پس از پایان دوران ورزش، شبکه فارغ‌التحصیلان برای یافتن شغل
۳	ترکیه	حمایت از ورزشکاران پارالمپیک	بودجه اختصاصی، مربی، تجهیزات تخصصی، کمپ‌های تحقیقاتی ویژه برای مدیریت بار تمرینی و بازتوانی
		شغل پس از دوران حرفه‌ای	شغل تضمینی در ارتش/ دولت یا حقوق مادام‌العمر (تا ۱۰۰۰۰ دلار در سال)، اولویت استخدام در فدراسیون‌ها و شهرداری‌ها
۴	کره جنوبی	تحصیلی	حدود ۲۲ مرکز آموزشی در سراسر ترکیه و شامل آموزش، تغذیه، خوابگاه و تحصیل؛ ترکیب ورزش با برنامه‌های دانشگاهی
		حمایت‌های اضافی	اعطای آپارتمان در استانبول (تا ۵۰۰۰۰ دلار)، دسترسی به ۳۰ استادبوم در ۲۷ شهر، بیمه کامل، حمایت خانوادگی
۵	سنگاپور	شغل	استخدام در نیروهای مسلح یا بخش دولتی مثل (ارتش، پلیس)
		تحصیلی	امکان ترکیب ورزش با تحصیل بدون ترک تحصیل (۴۵ درصد دانشجویان-ورزشکار قبل از سال سوم رها می‌کردند)
۵	سنگاپور	حمایت‌های اضافی	برنامه‌های انتقال شغلی و مشاوره برای زندگی پس از ورزش؛ حمایت از ورزشکاران آسیب‌دیده به عنوان حقوق اضافی
		برنامه حمایتی رسمی ^۳	حقوق مادام‌العمر برای مدال‌آوران، سال ۲۰۲۵ برنامه‌ها یکپارچه شدند تا حمایت پیوسته از سطح جوانان تا نخبگان فراهم شود
۵	سنگاپور	تحصیلی	اعطای کمک‌هزینه‌های آموزشی
		وام مسکن و کمک هزینه خانواده	وام با بهره کم و کمک هزینه‌های خانوادگی (مانند اینترنت و لپ‌تاپ یارانه‌ای)

1. Bundeswehr
2. INSEP
3. MAP

ردیف	کشور	تسهیلات	توضیح
۶	آمریکا	NCAA سیستم	ورزشکاران نخبه می‌توانند در بیش از ۱۲۰۰ دانشگاه به صورت رایگان تحصیل کنند و این موارد شامل مربیان المپیک نیز می‌شود
		جوایز مالی پس از بازنشستگی	هدیه ۱۰۰ میلیون دلاری از شرکت استون ریج ^۱ برای المپیک‌ها و پارالمپیک‌ها در آمد مادام‌العمر تا یک‌بار ه + مزایای خانوادگی مثل بیمه برای ورثه بر اساس این کمک، هر ورزشکار آمریکایی برای هر حضور در المپیک یا پارالمپیک تا ۲۰۰۰۰۰۰ دلار دریافت می‌کند؛ شامل ۱۰۰۰۰۰۰ دلار قابل برداشت پس از ۲۰ سال یا سن ۴۵ سالگی و ۱۰۰۰۰۰۰ دلار بیمه عمر
		خانه/آپارتمان، ماشین و مزایای مادی دیگر	مسکن موقت در کمپ‌های دانشگاهی (بیش از ۵۰ خانواده میزبان در سال ۲۰۲۵)، کمک ۱۰۰۰۰۰۰ دلاری از دانشگاه استیونز ^۲ برای خرید خانه، ماشین، هدیه‌های NIL از شرکت هر ترز ^۳ و ارتقای رایگان اجاره ماشین
۷	استرالیا	تسهیلات برای ورزشکاران در حال پیشرفت	حمایت مالی و امکاناتی نه فقط برای نخبگان مدال آور، بلکه برای ورزشکارانی که هنوز مدال نگرفته‌اند اما پتانسیل نخبگی دارند حدود ۲۸۳ میلیون دلار استرالیایی دو سال اول به ورزشکاران، مربیان اختصاص می‌دهد تا آماده بازی‌های آینده شوند
۸	روسیه	خودرو و لوکس	هدیه مستقیم ماشین‌های گران قیمت ارزش معمول بین ۵۰,۰۰۰ تا ۲۰۰,۰۰۰ دلار
		شغل	استخدام رسمی در باشگاه‌های دولتی/ارتشی مثل دینامو ^۴ با حقوق کامل حتی اگر ورزشکار تمرین نکند
		حقوق	حقوق بازنشستگی مادام‌العمر به‌عنوان قهرمان افتخاری فدراسیون روسیه (تا ۱۶,۰۰۰ دلار در سال یا بیشتر برای نخبگان)
۹	چین	وام	وام‌های بدون بهره یا با بهره بسیار پایین برای خرید خانه/ماشین معافیت‌های مالیاتی گسترده
		معافیت کامل مالیاتی	تمام پاداش‌های دولتی (مرکزی / استانی) ۱۰۰ درصد معاف از مالیات هستند
		خانه	آپارتمان ۱۰۰-۲۰۰ متری در شهرهای بزرگ (پکن، شانگهای، گوانگژو، شنتژن) کاملاً رایگان
۱۰	ژاپن	حقوق	بسیاری تا المپیک بعدی یا مادام‌العمر حقوق کامل دریافت می‌کنند
		حمایت از خانواده	پاداش نقدی جداگانه به والدین (گاهی تا ۱۰۰,۰۰۰ دلار) یا آپارتمان یا پول نقد برای خانواده در زادگاه
		اعطای نشان افتخار ملی	نشان افتخار مردمی ^۵ بالاترین جایزه غیر نظامی از سوی نخست‌وزیر ژاپن، بدون ارزش مالی اما با جایگاه اجتماعی مادام‌العمر مزایا: شهرت ملی، دعوت به رویدادهای دولتی و الهام‌بخشی اجتماعی
۱۱	اسپانیا	شغلی	فرصت‌های شغلی در فدراسیون‌ها یا مدارس با حقوق مناسب (۵-۱۰ میلیون یورو در سال) اما نه تضمینی مادام‌العمر
		حمایت‌های غیر نقدی	قهرمانان ورزشی در اسپانیا به مراکز ملی ^۶ از جمله مجموعه‌های مستقر در مادرید و بارسلونا، به صورت رایگان دسترسی دارند و در برخی موارد این امکان پس از پایان دوران قهرمانی نیز برای آنان حفظ می‌شود
		حمایت نقدی	پوشش هزینه‌های تمرینی تا ۴ سال پس از المپیک

1. Stone Ridge
2. Stevens
3. Hertz
4. Dynamo
5. People's Honour Award
6. CAR

جدول ۶ نشان می‌دهد که نوع و ترکیب تسهیلات غیرنقدی با سطح توسعه اقتصادی، فرهنگ ملی و اولویت‌های استراتژیک کشورها ارتباط مستقیمی دارد: کشورهای با رفاه اجتماعی بالا و درآمد سرانه زیاد (آلمان، فرانسه، آمریکا، استرالیا، سوئیس) معمولاً مسکن یا خودرو لوکس رایگان نمی‌دهند؛ چون برای ورزشکاران فرصت‌های توسعه شغلی لازم فراهم است و در عوض، بر شغل پایدار در ساختارهای دولتی، تحصیل رایگان دانشگاهی، بیمه تخصصی مادام‌العمر و برنامه انتقال شغلی سرمایه‌گذاری می‌کنند. کشورهای در حال توسعه (ترکیه، چین، روسیه) برای جبران شکاف درآمدی و ایجاد جذابیت فوری، مزایای مادی بزرگ و ملموس (آپارتمان ۵۰۰-۱۰۰ هزار دلاری، خودرو لوکس ۵۰-۲۰۰ هزار دلاری، وام بدون بهره) ارائه می‌دهند تا هم نخبگان را حفظ کنند و هم مدال‌آوری را به نماد قدرت ملی تبدیل کنند [۱۶].

کشورهایی با فرهنگ افتخارمحور (ژاپن) به جای مزایای مادی سنگین، بالاترین نشان غیرنظامی کشور را اعطا می‌کنند که جایگاه اجتماعی مادام‌العمر و احترام عمومی به همراه دارد؛ این نشان در فرهنگ ژاپن ارزشی فراتر از پول دارد. کشورهای کوچک اما جاه‌طلب (سنگاپور) حقوق مادام‌العمر + وام مسکن کم‌بهره می‌دهند تا با وجود جمعیت کم، در جدول مدال‌ها بالا بیایند. کشورهای با سیستم دولتی، نظامی قوی (چین، روسیه، کره جنوبی، ترکیه) خدمت سربازی یا شغل را مستقیماً به فرصت شغلی تمام‌وقت با حقوق و امکانات تبدیل کرده‌اند. در ادامه بسیاری از کشورهای منتخب، قهرمانان را به سمت کارآفرینی هدایت می‌کنند. در سنگاپور، برنامه مشاوره کسب‌وکار و حمایت از تأسیس آکادمی‌های ورزشی توسط قهرمانان سابق ارائه می‌دهد.^۱ در ترکیه، قهرمانان از اولویت واگذاری اماکن ورزشی و تسهیلات بانکی برای راه‌اندازی باشگاه شخصی برخوردارند. در کره جنوبی نیز برنامه‌های دانشگاهی و دولتی، قهرمانان را به آموزش کارآفرینی و تأسیس مراکز ورزشی تشویق می‌کنند. این مدل‌ها نشان می‌دهند که کارآفرینی ورزشی می‌تواند منبع درآمد پایدار و اشتغال‌زایی ایجاد کند. در مجموع، هر کشور بسته حمایتی خود را متناسب با فرهنگ، سطح توسعه و هدف راهبردی (حفظ نخبگان، ارتقای جایگاه ملی یا عدالت اجتماعی) طراحی کرده است؛ اما نقطه مشترک همه آنها چندلایه بودن حمایت‌هاست و هیچ کشوری فقط به یک نوع تسهیلات (مثلاً فقط پاداش نقدی یا فقط معافیت سربازی) اکتفا نکرده است.

۴. تحلیل تسهیلات و مشوق‌های ارائه شده به قهرمانان ورزشی: یافته‌ها و پیشنهادهای سیاستی

۴-۱. خدمت سربازی و ادغام آن با ورزش

در کشورهای مختلف، قوانین مربوط به خدمت سربازی ورزشکاران نخبه به‌طور ویژه‌ای طراحی شده است تا هم‌زمان با انجام خدمت، ورزشکاران بتوانند به فعالیت‌های ورزشی خود ادامه دهند. کشورهایی مانند آلمان و فرانسه برنامه‌های ویژه‌ای برای ادغام خدمت سربازی با ورزش دارند که این برنامه‌ها به‌طور قابل توجهی از معافیت‌های مستقیم مؤثرتر هستند و به حفظ آمادگی نخبگان کمک می‌کنند. برخلاف ایران که معافیت‌های کاملی را برای قهرمانان المپیک و بازی‌های آسیایی در نظر می‌گیرد، در کشورهای دیگر اغلب تعویق یا جایگزینی خدمت به‌عنوان یک راه‌حل استفاده می‌شود. تجربه‌های موفق کشورهای منتخب درس‌های کلیدی مهمی ارائه می‌دهند: الف) آلمان و فرانسه: این دو کشور با ادغام خدمت سربازی در ساختارهای نظامی-ورزشی (مانند برنامه ارتش آلمان و مرکز ملی ورزش‌های دفاعی در فرانسه)^۱ خدمت را به فرصت تمرینی تمام‌وقت با حقوق، مربی و امکانات حرفه‌ای تبدیل کرده‌اند. درس کلیدی از این مدل: حفظ کامل آمادگی جسمانی ورزشکار در طول خدمت، بدون نیاز به معافیت کامل و ایجاد عدالت اجتماعی بالاتر، ب) چین، روسیه و امارات متحده عربی: این سه کشور خدمت سربازی را مستقیماً به شغل رسمی در واحدهای ورزشی دولتی یا نظامی (مانند باشگاه‌های ارتش در چین و روسیه یا برنامه ملی ورزشکاران در امارات) تبدیل می‌کنند که شامل حقوق ثابت، بیمه کامل و تمرکز انحصاری بر ورزش است. درس کلیدی از این مدل: ثبت سابقه بیمه و بازنشستگی بلندمدت برای ورزشکار، همراه با

1. SpexBusiness/SpexCareer
2. Spitzensportförderung

تضمین شغلی پایدار حتی پس از دوران قهرمانی و ج) کره جنوبی (برای اکثر ورزشکاران): خدمت جایگزین (۴-۵ هفته آموزش پایه + ۳۴ ماه فعالیت ورزشی مرتبط) ارائه می‌دهد که عملاً ادامه حرفه ورزشی با حقوق و امکانات است. درس کلیدی از این مدل: ترکیب خدمت با حرفه ورزش بدون معافیت کامل، که انگیزه مدال‌آوری را حفظ کرده و انتقادات اجتماعی را کاهش می‌دهد.

در ایران، مطابق با تبصره «۴» قانون سرباز قهرمان، قهرمانان بازی‌های المپیک شامل نفرت اول تا سوم و قهرمانان اول و دوم مسابقات قهرمانی جهان و نفرت اول بازی‌های آسیایی در رشته‌های ورزشی تحت پوشش کمیته بین‌المللی المپیک^۱ و مقام اول تا سوم مسابقات جام جهانی فوتبال، بسکتبال و والیبال و همچنین یکی از فرزندان قهرمانان پارالمپیک جهانی با معرفی وزارت ورزش و جوانان و موافقت ستاد کل نیروهای مسلح پس از طی دوره آموزش نظامی در نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران از انجام خدمت دوره ضرورت معاف می‌شوند. گرچه این قانون، موجب تعیین تکلیف سریع وضعیت سربازی قهرمانان و رفع موانعی می‌شود که مستلزم برخورداری از معافیت برای استخدام و یا بروکراسی‌های لازم جهت خروج از کشور است اما اعطای معافیت به ورزشکاران در شرایطی که دیگر اقبال خصوصاً نخبگانی که در رویدادهای بین‌المللی از جمله المپیادهای علمی موفق به کسب مدال و افتخار آفرینی می‌شوند می‌تواند مغایر با اصل سوم قانون اساسی مبنی بر «رفع تبعیضات ناروا و ایجاد امکانات عادلانه برای همه، در تمام زمینه‌های مادی و معنوی» باشد.

۴-۲. برنامه‌های حمایتی پس از دوران قهرمانی

بسیاری از کشورها برنامه‌های حمایتی جامعی برای ورزشکاران نخبه تدارک دیده‌اند تا انتقال آنها به زندگی پس از دوران قهرمانی آسان‌تر شود و از بحران‌های شغلی، مالی یا روانی جلوگیری شود. این برنامه‌ها اغلب شامل ارائه شغل پایدار در نهادهای دولتی یا نظامی، بیمه‌های کامل (از جمله مادام‌العمر)، خدمات پزشکی تخصصی و مشاوره‌های انتقال شغلی است. در فرانسه، به‌عنوان نمونه‌ای موفق، ورزشکاران نخبه از برنامه‌های ویژه شغلی و مشاوره‌ای بهره‌مند می‌شوند که امکان اشتغال پایدار به‌عنوان مربی، کارشناس، مدیر ورزشی یا حتی در بخش‌های غیرورزشی دولتی را برای آنها فراهم می‌کند و مسیر انتقال حرفه‌ای را هموار می‌سازد.

۴-۲-۱. ایجاد شغل پایدار و تضمینی پس از قهرمانی

تجربه‌های موفق کشورهای آلمان و فرانسه (استخدام در ارتش یا پلیس)، روسیه و چین (عضویت در باشگاه‌های دولتی و نظامی) و ترکیه و کره جنوبی (اشتغال در شهرداری‌ها، ارتش یا نهادهای عمومی) نشان می‌دهد که ارائه شغل پایدار و تضمینی پس از دوران قهرمانی، یکی از مؤثرترین راهکارهای حمایت بلندمدت از ورزشکاران نخبه است. درس کلیدی از این مدل‌ها این است که بیش از ۹۰ درصد قهرمانان این کشورها پس از بازنشستگی از شغل ثابت و مناسب برخوردار می‌شوند و در نتیجه، بحران‌های هویتی، مالی و روانی تقریباً حذف می‌شود. همان‌گونه که در بخش‌های قبل ذکر شد، از سال ۱۳۹۶ تا ۱۴۰۳ تعداد ۲۵۰ ورزشکار در دستگاه‌های اجرایی استخدام شده‌اند و به عبارت دیگر به‌طور میانگین تعداد ۳۱ نفر در سال از این تسهیلات استفاده کرده‌اند. شایان ذکر است، این قهرمانان، اغلب در دستگاه‌های غیرتخصصی از جمله بانک‌ها، شرکت ملی نفت و شهرداری‌ها استخدام شده‌اند و از بهره‌وری لازم در مشاغل مربوطه برخوردار نیستند. در نتیجه جهت اثربخشی و بهره‌گیری بیشتر از تخصص و خدمات ورزشکاران، طراحی یک الگوی جذب و به‌کارگیری کارآمد و متکی بر مشاغل تخصصی ضروری است.

۴-۲-۲. تحصیل رایگان یا نیمه‌رایگان همزمان با ورزش

تجربه‌های موفق کشورهای آمریکا (با بیش از ۱۲۰۰ دانشگاه ارائه‌دهنده بورسیه ورزشی)، فرانسه (بورسیه کامل همراه با امکان غیبت ورزشی بدون عقب‌ماندگی تحصیلی)، ترکیه (۲۲ مرکز ترکیبی ورزش و آموزش عالی) و کره جنوبی (کاهش نرخ ترک تحصیل ورزشکاران از ۴۵ درصد به کمتر از ۱۰ درصد) نشان می‌دهد که ترکیب تحصیل با فعالیت حرفه‌ای ورزشی، یکی از مؤثرترین

راهکارهای حمایت بلندمدت از نخبگان است. درس کلیدی از این مدل‌ها این است که ورزشکار با کسب مدرک دانشگاهی معتبر، پس از پایان دوران قهرمانی به مسیر شغلی دوم (مانند مربیگری، مدیریت ورزشی یا کارشناسی) دسترسی پیدا می‌کند و از بحران بیکاری یا نبود مهارت جلوگیری می‌شود. این رویکرد برای ایران کاملاً قابل اجراست. پیشنهاد می‌شود بورسیه‌های ۸۰ تا ۱۰۰ درصدی برای اعضای تیم‌های ملی در تمام دانشگاه‌های دولتی و آزاد ایجاد شود، همراه با امکان برگزاری امتحانات در زمان‌های مناسب و انعطاف‌پذیر. مزیت اصلی این برنامه برای ایران، پر کردن خلأ فعلی (که تقریباً هیچ نظام حمایتی سازمان‌یافته‌ای در این زمینه وجود ندارد) و کاهش چشمگیر نرخ ترک تحصیل ورزشکاران خواهد بود، که در نهایت به حفظ استعدادها و ارتقای سطح علمی جامعه ورزشی کمک می‌کند.

۴-۳. پاداش‌های نقدی

ایران در پرداخت پاداش‌های نقدی به ورزشکاران قهرمان نسبت به بسیاری از کشورهای جهان در جایگاه بالایی قرار دارد و با پرداخت حدود ۴۰۳,۳۳۳ هزار دلار برای مدال طلای المپیک ۲۰۲۴، جزو ۳-۴ کشور برتر جهان قرار گرفته است. در حالی که این رقم برای مدال‌های طلا، نقره و برنز ایران بالاتر از کشورهای هم‌چون آمریکا، آلمان، فرانسه و روسیه است، تنها دو کشور سنگاپور و ترکیه پاداش بیشتری نسبت به ایران پرداخت می‌کنند. در کوتاه‌مدت، این پاداش‌ها اثربخشی بسیار بالایی دارند؛ انگیزه فوق‌العاده‌ای برای مدال‌آوری در رشته‌های (کشتی، تکواندو و وزنه‌برداری) ایجاد می‌کنند. با این حال، یک‌بار مصرف بودن پاداش‌ها بزرگ‌ترین محدودیت ورزشکاران است؛ پس از اتمام (معمولاً ظرف یک تا دو سال)، ورزشکار دوباره با همان مشکلات معیشتی روبرو می‌شود. این پاداش‌ها ورزشکاران غیرمدال‌آور یا کسانی که در رتبه‌های چهارم تا هشتم قرار می‌گیرند (اکثریت قریب به اتفاق اعضای تیم‌های ملی) را پوشش نمی‌دهند و هیچ سابقه بیمه، حقوق بازنشستگی یا شغل پایدار ایجاد نمی‌کنند. در نتیجه در کوتاه‌مدت نجات‌بخش و بسیار اثربخش هستند و مهم‌ترین گره‌های معیشتی فوری (مسکن و ازدواج) را باز می‌کنند، اما به‌تنهایی نمی‌توانند جایگزین بسته جامع و بلندمدت حمایتی (شغل پایدار، بیمه مادام‌العمر، تحصیل رایگان و برنامه انتقال شغلی) شوند که سایر کشورها ارائه می‌دهند. ۴-۳-۱. ترکیب پاداش نقدی با مزایای مادی ملموس

تجربه‌های کشورهای آسیایی و همسایه مثلاً ترکیه (اعطا آپارتمان تا ارزش ۵۰۰ هزار دلار در استانبول)، چین (آپارتمان ۱۰۰ تا ۲۰۰ متری رایگان در شهرهای بزرگ) و روسیه (خودرو لوکس همراه با وام بدون بهره) نشان می‌دهد که ترکیب پاداش نقدی با مزایای مادی ملموس مانند مسکن یا خودرو، اثربخشی حمایت‌ها را به‌طور اساسی افزایش می‌دهد. یافته‌های کلیدی از این مدل‌ها این است که ترکیب حمایت‌های کوتاه‌مدت و بلندمدت می‌تواند اثربخشی را بسیار زیاد کند. مهاجرت نخبگان ورزشی را تقریباً به صفر می‌رساند این رویکرد برای ایران کاملاً قابل اجراست. این رویکرد برای ایران قابل اجراست، اما نیازمند برنامه‌ریزی مالی دقیق و تأمین منابع مشخص است.

پیشنهاد می‌شود بخشی از بودجه فعلی پاداش‌های نقدی (که در المپیک ۲۰۲۴ پاریس مجموعاً حدود ۱۱۴ میلیارد تومان برای ۱۲ مدال‌آور از وزارت ورزش و کمیته ملی المپیک برآورد می‌شود: طلا: ۱۸ میلیارد، نقره: حدود ۸ میلیارد، برنز: حدود ۴ میلیارد تومان به ازای هر مدال) به پرداخت وام مسکن قرض‌الحسنه ۴ تا ۵ میلیارد تومانی (با دوره بازپرداخت ۲۰ ساله، مشابه تسهیلات قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت که مهلت بازپرداخت طولانی و نرخ بهره پایین دارد) یا تخصیص آپارتمان/زمین اختصاص یابد. واجدین شرایط دریافت تسهیلات پیشنهادی: مدال‌آوران المپیک، جهانی و آسیایی، اعضای ثابت تیم‌های ملی و قهرمانان واجد شرایط صندوق حمایت (با اولویت فاقد مسکن بودن، سطح افتخار و آزمون وسیع/دهک‌بندی). برآورد هزینه پرداخت تسهیلات: برای پوشش تقریبی ۵۰-۱۰۰ قهرمان واجد شرایط در یک دوره المپیکی، حدود ۲۰۰-۵۰۰ میلیارد تومان (معادل ۲۰-۳۰ درصد بودجه پاداش‌های نقدی چند سال اخیر یا بخشی از اعتبارات ویژه وزارت ورزش/صندوق حمایت)؛ این هزینه می‌تواند از صرفه‌جویی در

پاداش‌های نقدی یک‌بارمصرف، درآمدهای صندوق یا تخصیص بودجه سالیانه تأمین شود و با توجه به مهلت بازپرداخت طولانی، فشار مالی فوری بر بودجه دولتی را کاهش می‌دهد. این برنامه‌ریزی، رویکرد را عملیاتی و پایدار می‌سازد و به تقویت ماندگاری نخبگان کمک می‌کند. پیشنهاد می‌شود بخشی از بودجه فعلی پاداش‌های نقدی به پرداخت وام مسکن قرض‌الحسنه ۴ تا ۵ میلیارد تومانی (با دوره بازپرداخت ۲۰ ساله) یا تخصیص آپارتمان برای مدال‌آوران المپیک، جهانی و آسیایی و همچنین اعضای ثابت تیم‌های ملی اختصاص یابد. مزیت اصلی این برنامه برای ایران، حرکت از مشوق‌های مقطعی به سمت حمایت‌های پایدار و چندلایه (امنیت اقتصادی و مسیر زندگی پس از قهرمانی) است که می‌تواند به تقویت ماندگاری نخبگان کمک کند؛ همچنین ادبیات «مهاجرت ورزشکاران» نشان می‌دهد بهبود شرایط اقتصادی، زیرساخت‌های حمایتی و برنامه‌های توسعه مسیر شغلی می‌تواند در کاهش برخی انگیزه‌های مهاجرت نقش داشته باشد [۱۷].

۵. نتیجه‌گیری و پیشنهادها

یکی از رویکردهای حمایتی از قهرمانان در ایران معافیت خدمت سربازی است و با استفاده از این رویکرد، تا پایان سال ۱۴۰۳ تعداد ۲۸۶ نفر ورزشکار از خدمت سربازی معاف شده است که در مقیاس گسترده ورزشکاران، قابل توجه نیست. این شکل از حمایت در حالی است که کشورهای موفق (چین، روسیه، فرانسه، آلمان، کره جنوبی و ترکیه) خدمت سربازی را به ابزاری برای ایجاد فرصت شغلی و تمرین حرفه‌ای تبدیل کرده‌اند. بنابراین باید تأکید کرد که در ایران معافیت کامل گرچه به رفع مشکلات خروج از کشور برای تعداد محدودی از ورزشکاران منجر شده است اما این رویکرد هم ناپایدار و تبعیض‌آمیز تلقی می‌شود و هم ورزشکاران پس از پایان دوران قهرمانی، بدون پشتوانه شغلی و اجتماعی رها می‌شوند. سومین رویکرد حمایتی از ورزشکاران در ایران اعطای پاداش است که در بین کشورهای مورد مطالعه ایران وضعیت مطلوبی دارد و در رفع دغدغه‌های معیشتی قهرمانان مؤثر است اما همانند اعطای معافیت سربازی، این موضوع نیز شامل تعداد معدودی از ورزشکاران می‌شود. بنابراین، حمایت از ورزشکاران در ایران نیازمند اتخاذ سیاست‌هایی است که از یک سو جامعه بزرگتری از ورزشکاران را در برگیرد و از سوی دیگر تسهیلات حمایتی متنوع‌تر و عادلانه‌تری ارائه شود. با این رویکرد، پیشنهادهای این پژوهش در قالب موارد زیر ارائه شده است:

پیشنهادهای تقنینی، سیاستی و اجرایی

■ تأکید بر اعطای کسری خدمت سربازی و تخصیصی‌سازی آن به جای معافیت

در تبصره «۴» قانون سرباز قهرمان برای قهرمانان ورزشی معافیت سربازی در نظر گرفته شده است. اعطای معافیت کامل، علاوه بر ایجاد حساسیت اجتماعی و تقویت احساس تبعیض، می‌تواند با اصل سوم قانون اساسی مبنی بر رفع تبعیضات ناروا و ایجاد امکانات عادلانه برای همه در تمام زمینه‌های مادی و معنوی محل تأمل باشد. بر این اساس، پیشنهاد می‌شود، وزارت ورزش و جوانان با همکاری ستاد کل نیروهای مسلح، لایحه اصلاح قانون سرباز قهرمان را با رویکرد جایگزینی معافیت کامل با نظام کسری خدمت تخصصی تهیه و از طریق دولت به مجلس شورای اسلامی ارائه کند.

در چارچوب اصلاحیه مذکور، کسری خدمت متناسب با درجه و سطح مدال‌های کسب شده برای قهرمانان تعیین می‌شود. همچنین برای ورزشکاران عضو تیم‌های ملی نیز امتیاز کسری خدمت پیش‌بینی می‌شود، به نحوی که مدت عضویت در تیم ملی با ضریب مشخصی در کاهش مدت خدمت لحاظ شود، اما مجموع کسری خدمت از سقف معینی تجاوز نکند تا عملاً به معافیت کامل منجر نشود. تعیین ضرایب، سقف کسری خدمت و ضوابط اجرایی بر عهده ستاد کل نیروهای مسلح با پیشنهاد مشترک وزارت ورزش و جوانان خواهد بود. در صورتی که پس از اعمال کسری خدمت، مدتی از خدمت باقی بماند، ورزشکار موظف است آن را در باشگاه‌های

نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران یا مراکز ورزشی مورد تأیید ستاد کل نیروهای مسلح سپری کند. سازماندهی محل خدمت، تعیین ساختار به کارگیری و نظارت بر اجرای صحیح این فرایند بر عهده ستاد کل نیروهای مسلح است. در دوره گذراندن خدمت در تیم‌های ملی یا باشگاه‌های ورزشی نیروهای مسلح، پرداخت حقوق و مزایای متناسب با سطح تخصص و فعالیت حرفه‌ای ورزشکار باید در چارچوب ضوابط مالی نیروهای مسلح و با هماهنگی سازمان برنامه و بودجه کشور تأمین شود، به نحوی که ضمن حفظ عدالت اجتماعی، استمرار آمادگی و انگیزه قهرمانان نیز تضمین شود.

■ تغییر تأکید و جهت‌گیری صندوق حمایت از قهرمانان و پیشکسوتان از پرداخت کمک هزینه به ارائه تسهیلات کارآفرینی و حمایت از راه‌اندازی کسب‌وکارهای ورزشی توسط قهرمانان و پیشکسوتان

ایجاد شرایط و حمایت از کارآفرینی توسط ورزشکاران به ایجاد شغل پایدار و درآمدزا در بخش خصوصی منجر می‌شود و قهرمانان به کارآفرینان موفق تبدیل می‌شوند (مشابه مدل موفق ترکیه و سنگاپور در حمایت از برندهای شخصی قهرمانان). شایان ذکر است، بازار کسب‌وکارهای ورزشی (آکادمی، باشگاه‌ها، مراکز تندرستی ورزشی، تولید محتوا، استارت‌آپ‌های سلامت، تولید تجهیزات ورزشی و...) در ایران به سرعت در حال رشد است. بر این مبنای، حمایت پایدار و بلندمدت از ورزشکاران در قالب هدایت هدفمند و ساختاریافته آنان به سوی کارآفرینی ورزشی، به‌عنوان یک رویکرد راهبردی دنبال می‌شود. در این چارچوب، پیشنهاد می‌شود، صندوق حمایت از قهرمانان و پیشکسوتان ورزش کشور با همکاری وزارت ورزش و جوانان، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، معاونت علمی، فناوری و اقتصاد دانش‌بنیان ریاست جمهوری و وزارت صنعت، معدن و تجارت، «برنامه ملی کارآفرینی ورزشی قهرمانان و پیشکسوتان» را تدوین و ابلاغ کند. علاوه بر این پیشنهاد می‌شود:

■ صندوق حمایت از قهرمانان و پیشکسوتان ورزش کشور با هماهنگی بانک‌های عامل و با تأمین منابع از محل اعتبارات مصوب و ظرفیت تبصره‌های بودجه سنواتی، تسهیلات کم‌بهره و بلندمدت برای راه‌اندازی کسب‌وکارهای ورزشی اعطا کند. تعیین سقف تسهیلات، دوره تنفس و بازپرداخت براساس آیین‌نامه اجرایی مصوب هیئت‌وزیران خواهد بود.

■ صندوق حمایت از قهرمانان و پیشکسوتان «واحد مشاوره کسب‌وکار و هدایت شغلی» را در ساختار خود ایجاد کند تا خدماتی نظیر تدوین طرح تجاری، مشاوره حقوقی و مالی، آموزش بازاریابی و پیگیری اخذ مجوزهای لازم را به قهرمانان و پیشکسوتان ارائه دهد.

■ وزارت ورزش و جوانان با همکاری وزارت امور اقتصادی و دارایی، اصلاح مواد (۵ و ۲۷) قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت را تهیه و از طریق دولت به مجلس شورای اسلامی ارائه کند، به نحوی که واگذاری اماکن و تأسیسات ورزشی دولتی در چارچوب ضوابط مشخص و شفاف، در اولویت قهرمانان و پیشکسوتان واجد شرایط قرار گیرد.

■ هدایت تحصیلی ورزشکاران

هدایت تحصیلی در بهره‌گیری مؤثر از خدمات ورزشکاران و افزایش اثربخشی قانون سرباز قهرمان نقش مؤثری دارد و در شرایطی که تناسب و هماهنگی لازم میان تجارب، تحصیلات و مشاغل قابل احراز ایجاد شود، بهره‌وری ورزشکاران افزایش می‌یابد. در این چارچوب، پیشنهاد می‌شود نظام هدایت تحصیلی ورزشکاران و ایجاد هماهنگی میان مسیر تحصیلی و حرفه‌ای توسط وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و با همکاری وزارت ورزش و جوانان تدوین و اجرا شود. علاوه بر این، همکاری این دو وزارتخانه برای ایجاد رشته‌های تحصیلی مهارت‌محور و هدایت ورزشکاران به سمت این رشته‌ها موجب افزایش توانمندسازی و اثربخشی عملکردی آنها می‌شود.

■ تدوین و راه‌اندازی برنامه ملی بورسیه تحصیلی و حمایتی قهرمانان

در راستای حمایت جامع از قهرمانان ورزشی، تسهیل رشد حرفه‌ای و علمی آنان و کاهش دغدغه‌های معیشتی در طول دوره قهرمانی (به‌ویژه برای جوانان)، پیشنهاد می‌شود، برنامه ملی بورسیه تحصیلی و حمایتی قهرمانان با مسئولیت وزارت ورزش و جوانان و همکاری وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و صندوق حمایت از قهرمانان و پیشکسوتان تدوین و اجرا شود. این برنامه شامل اعطای

بورسیه تحصیلی به اعضای تیم‌های ملی و مدال‌آوران و پیش‌بینی سازوکار نظارتی مشخص از طریق کمیته مشترک وزارت ورزش، وزارت علوم و صندوق حمایت از قهرمانان است تا شفافیت، عدالت در تخصیص و اثربخشی اجرای آن تضمین شود.

■ اعطای مسکن، زمین و وام خرید و ساخت مسکن به مدال‌آوران و اعضای تیم‌های ملی

اعطای آپارتمان یا وام خرید مسکن، وام ساخت مسکن قرض‌الحسنه یا با بهره پایین و دوره بازپرداخت بلندمدت به مدال‌آوران نقره و برنز؛ تخصیص زمین به ورزشکاران با رتبه‌های پایین‌تر و اعضای تیم‌های ملی اقدامی مؤثر در راستای بهبود وضعیت مسکن ورزشکاران است. مسئولیت سیاستگذاری و اجرای این برنامه بر عهده وزارت ورزش و جوانان با همکاری وزارت راه و شهرسازی، صندوق حمایت از قهرمانان و پیشکسوتان و بانک‌های عامل بوده و ضوابط اجرایی آن در چارچوب آیین‌نامه مصوب هیئت‌وزیران تعیین می‌شود.

■ راه‌اندازی آکادمی انتقال شغلی قهرمانان برای زندگی پس از ورزش

پیشنهاد می‌شود، آکادمی انتقال شغلی قهرمانان با مسئولیت وزارت ورزش و جوانان و با همکاری صندوق حمایت از قهرمانان و پیشکسوتان راه‌اندازی شود. این آکادمی با بودجه سالیانه مشخص و برگزاری دوره‌های مربیگری سطح A آسیا و جهان، دوره‌های تخصصی مدیریت ورزشی، کارآفرینی و مهارت‌های کسب‌وکار برای قهرمانان برگزار می‌کند و تا ۵ سال پس از بازنشستگی حمایت مالی و شغلی ارائه می‌دهد.

■ طراحی و اعطای «نشان ملی خدمت» به ورزشکاران

در ایران، سنت اعطای نشان افتخار به قهرمانان ورزشی ریشه‌ای دیرینه دارد؛ برای مثال، بازوبند یا کمربند پهلوانی هر ساله به قهرمان کشتی پهلوانی کشور اعطا می‌شود و نمادی از جایگاه اجتماعی و احترام عمومی به پهلوانان است. با این حال، این نشان عمدتاً محدود به رشته کشتی پهلوانی بوده و سایر رشته‌های ورزشی را پوشش نمی‌دهد. برای تکمیل نظام انگیزشی غیرمادی و ایجاد چارچوبی فراگیر برای قدردانی از قهرمانان ملی، پیشنهاد می‌شود از سوی شورای عالی انقلاب فرهنگی در چارچوب آیین‌نامه اعطای نشان‌های ملی و ذیل نظام رسمی نشان‌های کشور، «نشان ملی قهرمان ورزشی» تصویب و به فهرست نشان‌های ملی اضافه شود. معیارهای اعطاء سطوح نشان، فرایند بررسی و مرجع تأیید نهایی مطابق ضوابط مصوب شورا تعیین می‌شود و اعطای آن با پیشنهاد وزارت ورزش و جوانان انجام می‌گیرد. این نشان می‌تواند به مدال‌آوران المپیک، پارالمپیک، بازی‌های آسیایی و مسابقات جهانی در تمامی رشته‌ها و همچنین به مربیان برجسته، مدیران موفق فدراسیون‌ها و سایر افراد اثرگذار در توسعه ورزش قهرمانی اعطا شود. اعطای چنین نشانی، با پشتوانه حقوقی مشخص و ارزش فرهنگی و اجتماعی بالا، جایگاه مادام‌العمر و احترام عمومی برای دریافت‌کنندگان ایجاد کرده و به تقویت سرمایه نمادین ورزش کشور و حفظ نخبگان ورزشی کمک خواهد کرد.

■ نظارت بر عملکرد صندوق حمایت از قهرمانان و پیشکسوتان ورزش کشور

مطابق با بند «پ» ماده (۷۸) قانون برنامه هفتم پیشرفت، صندوق حمایت از قهرمانان و پیشکسوتان ورزش کشور به‌عنوان متولی بیمه اجتماعی ورزشکاران و قهرمانان مکلف است از محل منابع در اختیار و درآمدهای شرکت‌های تابعه این صندوق نسبت به پرداخت حق بیمه اجتماعی افراد فوق تا زمان بازنشستگی با رعایت بند «خ» ماده (۲۸) این قانون، اقدام کند. با توجه به گذشت بیش از ۱۸ ماه از ابلاغ این قانون، پیشنهاد می‌شود، حسن اجرای این حکم توسط کمیسیون‌های فرهنگی و اجتماعی مجلس شورای اسلامی مورد نظارت قرار گیرد.

- [1] [Europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2004/341532/DG-4-CULT_ET\(2004\)_341532_EN.pdf](http://Europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2004/341532/DG-4-CULT_ET(2004)_341532_EN.pdf).
- [2] European Commission (2012). EU Guidelines on Dual Careers of Athletes. ec.europa.eu/assets/eac/sport/library/documents/dual-career-guidelines-final_en.pdf.
- [3] Isna.ir/xdTrK6 (طبق آمار منتشر شده فدراسیون پزشکی ورزشی و جوانان).
- [4] آمار معافیت از خدمت سربازی فرزندان قهرمانان پارالمپیک و سایر قهرمانان ارسالی وزارت ورزش و جوانان.
- [5] آمار استخدام فرزندان قهرمانان پارالمپیک و سایر قهرمانان (از سال ۱۳۹۶ تا ۱۴۰۳) ارسالی وزارت ورزش و جوانان.
- [6] yjc.ir/fa/news/8937280.
- [7] <https://rc.majlis.ir/fa/report/show/1754760>
- [8] <https://davoudabadi.ir/p/4563820>
- [9] mehrnews.com/x368dh
- [10] <https://otaghiranonline.ir/news/70632>
- [11] Bundeswehr. (2024). *High Level Sport in the German Armed Forces*. <https://www.bundeswehr.de/en/about-bundeswehr/sport>
- CNSD. (2024). *Sport et Défense*. <https://www.cnsd.defense.gouv.fr/>
 - Finnish Defence Forces. (2024). *FDf Sports School*. <https://intti.fi/en/fdf-sports-school>
 - Gov.gr. (2025). *Postponing conscription*. <https://www.gov.gr/en/ipiresies/strateuse/anable-strateuses>
 - Swiss Armed Forces. (2024). *Top-level sport*. <https://www.vtg.admin.ch/en/army/sport>
- [12] <https://www.globaltimes.cn/page/202408/1317463.shtml>
- <https://www.mma./eng/contents.do?mc=mma0000835>
 - <https://www.aa.com.tr/en/sports/turkish-olympic-medalists-receive-rewards/3298456>
 - <https://www.mindef.gov.sg/nsmen/deferment-from-ns>
 - TASS: <https://tass.com/sport/1834567>
 - <https://www.nsra.gov.ae/en/programmes/athletes-program>
 - Gulf News. (2025). Hamdan bin Mohammed launches 'National Service Athlete Program'. <https://gulfnews.com/uae/hamdan-bin-mohammed-launches-national-service-athlete-program-1.500157228>
- [13] <https://www.deloitte.com/global/en/about/story/impact/athlete-employability.html>
- [14] <https://www.forbes.com/sites/mattcraig/2024/07/26/these-countries-pay-olympians-six-figure-bonuses-for-winning-gold/>
- <https://www.irna.ir/news/85567892/>
 - Birnbaum, J. (2024). These Countries Pay Olympians Six-Figure Bonuses. <https://www.forbes.com/sites/justinbirnbaum/2024/07/26/...>

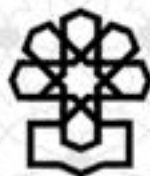

- Hola. (2024). *Medal bonuses at the 2024 Paris Olympics*. [https://www.hola.com/us/entertainment/20240731710268/...](https://www.hola.com/us/entertainment/20240731710268/)
 - CNBC. (2024). *Here's how much athletes....* [https://www.cnbc.com/2024/07/31/...](https://www.cnbc.com/2024/07/31/)
 - NPR. (2024). *Money for medals*. [https://www.npr.org/2024/07/30/...](https://www.npr.org/2024/07/30/)
 - Time. (2024). *What Prizes Olympic Winners Receive*. [https://time.com/6996826/...](https://time.com/6996826/)
 - WorldPopulationReview.(2025).*GoldMedalPayoutbyCountry*.<https://worldpopulationreview.com/country-rankings/gold-medal-payout-by-country>
 - SwimSwam. (2024). *From Gold to Green*. <https://swimswam.com/from-gold-to-green-olympic-medal-payouts-compared-by-nation/>
- [15] European Commission. (2012). *EU Guidelines on Dual Careers*. [https://ec.europa.eu/...](https://ec.europa.eu/)
- Wicker, P., et al. (2024). *Subjective well-being....* [https://www.frontiersin.org/...](https://www.frontiersin.org/)
 - INSEP. (2024). *Sport et Défense*. <https://www.insep.fr/en>
 - Nam, B. H. (2024). *Development of Korea National Sport University*. [https://www.tandfonline.com/...](https://www.tandfonline.com/)
 - Sport Singapore. (2025). *Multi-Agency Programme*. <https://www.sport.gov.sg/map>
 - USOPC. (2025). *Athlete Benefits*. <https://www.usopc.org/pathway>
 - AIS. (2025). *Funding the Athlete Cycle*. [https://www.ais.gov.au/...](https://www.ais.gov.au/)
 - Slidstvo.info. (2023). *Olympic athletes in uniform*. [https://www.slidstvo.info/...](https://www.slidstvo.info/)
 - LA Times. (2008/2025). *Cashing out gold medals*. [https://www.latimes.com/...](https://www.latimes.com/)
 - CSD. (2025). *Financial aid*. [https://www.csd.gob.es/...](https://www.csd.gob.es/)
- [16] <https://www.turkiyetoday.com/sports/how-much-turkish-global-olympic-athletes-earn-common-side-hustles-38040>
- <https://time.com/6996826/olympic-gold-medal-prize-money-countries-sports-federations/>
- [17] https://cdn.uww.org/2021-06/athletes_career_transition.pdf

گزیده سیاستی

اصلاح قانون سرباز قهرمان با رویکرد کسری خدمت تخصصی، طراحی الگوی جذب شغلی متناسب با تخصص ورزشی و ایجاد نظام بورسیه تحصیلی ساختاریافته از جمله راهکارهای حمایت‌پایدار از قهرمانان ورزشی است.

مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی

تهران، خیابان پاسداران، رویروی بازارک‌نیاوران (ضلع جنوبی، پلاک ۸۰۲)

تلفن: ۷۵۱۸۳۰۰۰ | صندوق پستی: ۱۵۸۷۵-۳۸۵۵ | ایمیل الکترونیک: mrc@males.ir

وبسایت: rc.males.ir